

Campanya Mundial per
L'EDUCACIÓ

www.cme-espana.org

FORMACIÓ DIRIGIDA A DOCENTS I EDUCADORS

“REIVINDICANT EL DRET HUMÀ A L'EDUCACIÓ”

DOSSIER DE CONTINGUTS MÒDUL 1

Amb la col·laboració de l'ACCD

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya

Mòdul 1

Evolució del Dret Humà a l'Educació i situació actual

Índex de continguts

Introducció al Mòdul 1

El Dret Humà a l'Educació

- Marc normatiu Internacional

L'Agenda 2030 i els ODS

- Marc històric
- Recursos
- ODS 4 "Educació de qualitat" i ODS 5 "Igualtat de gènere"
- Recursos

Situació actual del sistema educatiu

- Les desigualtats i discriminació en el sistema educatiu
- Exercici pràctic 1: Benvinguda a la diversitat
- Recursos

La perspectiva interseccional a les aules

- Com posar-la la mirada interseccional en pràctica?
- Exercici pràctic 2. Dinàmica dels passos
- Recursos

Bibliografia

Introducció al Mòdul 1

Benvingudes i benvinguts al primer mòdul del dossier formatiu per a docents "Reivindicant el dret humà a l'educació"!

El contingut d'aquest mòdul es divideix en dos grans apartats. Per una banda, es presenten de forma senzilla els marcs teòrics més importants a la creació de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament sostenible (a partir d'ara ODS). Posarem especial atenció als ODS que es treballaran al llarg del dossier: l'ODS 4 (Educació equitativa) i l'ODS 5 (igualtat de gènere) i veurem com s'entrellacen i quines són les fites que es volen assolir per cada objectiu. Posteriorment en un següent apartat es presenten les desigualtats existents en el dret humà a l'educació i quines són les principals conseqüències a la comunitat educativa i més enllà d'aquesta. Per tancar s'introdueix la mirada interseccional i com poder-la aplicar a les aules mitjançant recursos.

Sabem que la teoria pot ser feixuga en alguns casos, però ens serà de gran ajuda per emmarcar tot el vagi sortint al llarg de dossier i sempre s'acompanyarà de recursos i exercicis de reflexió per poder aterrar d'una manera pràctica allò que anem aprenent. Aquest dossier ens servirà de suport per acompanyar les presentacions en power point i els exercicis pràctics.

Comencem!

Temps de lectura dossier: 120 minuts

Temps de lectura de material addicional: 30 minuts

Temps dels exercicis: 1 hora (30 minuts per exercici)

El Dret Humà a l'Educació

Marc normatiu Internacional

1. Tota persona té dret a l'educació. L'educació serà gratuïta, si més no, en la instrucció elemental i fonamental. La instrucció elemental serà obligatòria. L'ensenyament tècnic i professional es posarà a l'abast de tothom, i l'accés a l'ensenyament superior serà igual per a tots en funció dels mèrits respectius.

2. L'educació tendirà al ple desenvolupament de la personalitat humana i a l'enfortiment del respecte als drets humans i a les llibertats fonamentals; promourà la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i grups ètnics o religiosos, i fomentarà les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau.

3. El pare i la mare tenen dret preferent d'escollir la mena d'educació que serà donada als seus fills.

Article 26 de la Declaració Universal de Drets Humans, 1948

La Declaració Universal de Drets Humans (DUDH)(1) és el document adoptat per Nacions Unides el 1948 que serveix per protegir globalment els drets de totes les persones del planeta perquè puguin viure en llibertat, igualtat i dignitat. Tal com s'estableix a l'article 26, l'educació constitueix un dret fonamental i universal que s'ha de garantir pels poders públics. Esdevé la primera vegada que el dret a l'educació apareix reconegut en un pacte internacional, el qual indica que s'ha de garantir de manera disponible (gratuït i obligatori), accessible (eliminant tota forma de discriminació en l'accés a l'educació), acceptable (garantir educació de qualitat), adaptable (per a cada alumne).

A partir de la publicació dels DUDH, el dret a l'educació comença a reflectir-se en múltiples convencions i tractats internacionals. A continuació realitzarem una revisió cronològica dels documents internacionals més rellevants que busquen defensar i garantir el dret a l'educació, destacant aquells on s'incorpora de forma específica la desigualtat de gènere/ la situació de les dones i nenes:

---

(1) Parlament de Catalunya. Declaració dels Drets Humans. Disponible a:
<https://www.parlament.cat/web/serveis-educatius/drets-humans/index.html>

- **Convenció de la UNESCO relativa a la lluita contra les discriminacions en l'ensenyament (CADE)(1), 1960:** prohibeix totes les formes de discriminació en l'educació, incloent-hi la discriminació per raó de sexe. La CADE parla de la discriminació d'accés i de qualitat de l'educació com a les escoles segregades per gènere.
- **El Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC)(2), 1966:** La DUDH representava un ideal de bones intencions pels Estats, però no era d'obligat compliment. Els estats firmant del PIDESC estan obligats a garantir el compliment dels drets i llibertats fonamentals. Un d'aquests és el dret a l'educació de totes les persones sobre la base de la igualtat i la no discriminació tal com diu l'article 13 "Els Estats Part en el present Pacte reconeixen el dret de tota persona a l'educació. (...) l'educació ha d'orientar-se cap al ple desenvolupament de la personalitat humana i el sentit de la seva dignitat i ha d'enfortir el respecte pels drets humans i les seves llibertats fonamentals" i 14 i prohibeix la discriminació per raó de sexe (article 2 (2) i 3). El mateix Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals incorpora unes "Observacions Generals sobre el Dret a l'Educació" que clarifica l'article 13 i amplia el seu contingut. L'objectiu és ajudar els Estats membres a aplicar el pacte i complir amb les seves obligacions en matèria de prestació d'informes i possibles violacions en les quals poden incórrer si no compleixen el dret a l'educació.
- **La Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW)(3), 1979:** és important destacar aquest document, ja que és l'únic tractat jurídicament vinculant en l'àmbit internacional que se centra exclusivament en els drets de la dona. Fa una interpretació del dret a l'educació considerant les necessitats i circumstàncies específiques de les nenes i les dones. Ho trobem a l'article 10, on s'estableix el contingut normatiu en relació amb l'eliminació de la discriminació contra la dona i la garantia de la igualtat respecte amb l'home en l'àmbit educatiu. En la recomanació general 36 sobre el dret de les nenes i les dones a l'educació, el comitè per l'Eliminació de la Discriminació contra la dona estableix les obligacions legals dels Estats per acabar amb les barreres discriminatòries que impedeixen a les nenes gaudir del seu dret a l'educació.

---

(1)UNESCO. 1960. Recommendation against Discrimination in Education. Disponible a:
<https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-against-discrimination-education>

(2)Naciones Unidas. (1966). *Pacto Internacional de Derechos Económicos, Sociales y Culturales*. Disponible a:
<https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

(3)Consejo Económico y Social. (1999). Aplicación del pacto internacional de derechos económicos, sociales y culturales. Observaciones generales 13 (21º período de sesiones, 1999) El derecho a la educación (artículo 13 del Pacto). Disponible a: https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/ONU_Observaci%C3%B3n_General_13_Derecho_Educaci%C3%B3n_es.pdf

- **Convenció sobre els drets dels nens (CDN)(1), 1989:** en aquesta convenció es fa referència a la prohibició de la discriminació per raó de sexe. Els articles 28 i 29 fan referència a garantir la igualtat i la no discriminació en l'educació recollits ja a la DUDH i el PIDESC. Aquesta convenció amplia el concepte al dret humà a l'educació com a interès superior dels infants. Per assegurar el compliment de la convenció es va crear un Comitè de Drets del nen compost per 10 membres de diferents països.
- **Declaració Mundial sobre l'Educació per Tots(2), 1990:** el moviment Educació per Tots (EPT en les sigles en castellà) liderat per la UNESCO s'origina a Jomtien (Tailàndia) amb la **Conferència Mundial sobre l'Educació per tots** on es parla d'una educació inclusiva i universal. La convenció aborda la situació actual de l'educació i realitza una reivindicació de la necessitat de defensar una educació inclusiva i universal. En el procés de deliberació participen un total de 155 països així com representants d'unes 150 organitzacions. A partir d'aquest moment, s'aprova la **Declaració Mundial sobre l'Educació per Tots** que buscava la universalització de l'educació primària i la reducció massiva de l'analfabetisme abans del 2000.
- **Fòrum Mundial de l'Educació per a tots(3), 2000:** Deu anys després de la Conferència Mundial sobre l'Educació per tots, se celebra a Dakar (Senegal) el **Fòrum Mundial de l'Educació per a tots** que tenia per compromís "ampliar i millorar la protecció i educació integral de la primera infància, especialment per els nens més vulnerables i desafavorits". La convocatòria reuneix a representants de tot el món (més de 1.000 persones) per revisar els avenços d'EPT i marcar-se un nou objectiu pel 2015: el dret humà a l'educació per a totes les persones. D'aquest event neix el "Marc d'Acció de Dakar- Programa d'Educació per Tots: assolir els nostres compromisos comuns".
- **Declaració del Mil·lenni(4), 2000:** El setembre de 2000, l'Assemblea General de Nacions Unides, aprova la Declaració del Mil·lenni. Aquest document recull els principals objectius de desenvolupament que s'havien anat donant al llarg de l'última dècada en tractats i conferències internacionals i elabora els coneguts 8 Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), dins dels quals l'assoliment de l'ensenyament primari universal és una de les prioritats (ODM 2).

---

(1) Naciones Unidas. (1989) Convención sobre los Derechos del Niño. Disponible a: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

(2) UNESCO. (1990). Declaración Mundial de Educación para todos. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127583_spa

(3) UNESCO.(2000). *Marco de Acción de Dakar: Educación para Todos: cumplir nuestros compromisos comunes (con los seis marcos de acción regionales)*. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121147_spa

(4) Asamblea General de Naciones Unidas (2000). *Resolución aprobada por la Asamblea General. 55/2. Declaración del Milenio*. Disponible a: <https://www.un.org/spanish/milenio/ares552.pdf>

- **Convenció sobre els Drets de les persones amb discapacitat (CDPD)(1), 2006:** Aquesta convenció té el propòsit de “promoure, protegir i assegurar el gaudi ple i en condicions d’igualtat, de tots els drets humans i llibertats fonamentals per part de totes les persones amb discapacitat, i promoure el respecte de la seva dignitat inherent” (article 1). Respecte a l’educació, a l’article 24.1 parla de “Els estats part reconeixen el dret de les persones amb discapacitat a l’educació. Amb la intenció de fer efectiu aquest dret sense discriminació i sobre la base de la igualtat d’oportunitats, els estats part asseguraran un sistema d’educació inclusiu en tots els àmbits, i també l’ensenyament al llarg de la vida”. La convenció reconeix que “les dones i les nenes amb discapacitat solen estar exposades a més risc, dins i fora de la llar, de violència, lesions o abús, abandó o tracte negligent, maltractaments o explotació”(preàmbul, q).
- **Fòrum Mundial sobre l’Educació a Incheon(2), 19-22 de maig de 2015:** A la ciutat d’Incheon (República de Corea), s’aprova la Declaració d’Incheon per l’Educació 2030 en la que es presenta una nova visió de l’Educació pel següents quinze anys coincidint amb el període de l’Agenda 2030. Representa el compromís de la comunitat educativa a favor dels futurs Objectius de Desenvolupament Sostenibles (ODS) i el reconeixement de la importància de la igualtat de gènere per aconseguir el dret a l’educació per a tothom.

L’educació s’entén com un dret fonamental en si mateix que a la vegada és un dret multiplicador, ja que proporcionar l’accés a l’educació permet reclamar i beneficiar-se d’altres drets com el dret al treball, a la participació política, a exigir justícia.

---

(1)Nacions Unides. (2006). Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat i protocol facultatiu. Disponible a: <https://www.un.org/spanish/milenio/ares552.pdf>

(2)UNESCO. (2015). Foro Mundial sobre la Educación 2015, Incheon, República de Corea, 19-22 de mayo de 2015: programa. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233245_spa

L'Agenda 2030 i els ODS

Marc històric

“La present Agenda és un pla d'acció en favor de les persones, el planeta i la prosperitat. També té per objecte enfortir la pau universal dins d'una més àmplia llibertat. Reconeixem que l'erradicació de la pobresa en totes les seves formes i dimensions, inclosa la pobresa extrema, és el repte més gran a què s'enfronta el món i que constitueix un requisit indispensable pel desenvolupament sostenible”.

Preàmbul de la Resolució aprovada per l'Assemblea General el 25 de setembre de 2015.

El 25 de setembre de 2015, l'Assemblea General de les Nacions Unides, aprova l'Agenda 2030 per el desenvolupament sostenible(1).

Aquest marc polític internacional proposa 17 ODS amb 169 fites universals interconnectades que busquen treballar principalment en:

- **Posar fi a la pobresa i la gana en tot el món d'aquí a 2030**
- **Combatre les desigualtats dintre dels països i entre ells**
- **Construir societats pacífiques, justes i inclusives**
- **Protegir els drets humans i promoure la igualtat entre els gèneres i l'empoderament de les dones i les nenes**
- **Garantir una protecció a llarg termini del planeta i els seus recursos naturals.**

Durant els propers 15 anys, fins al 2030, es buscarà assolir els ODS pels 193 estats membres de Nacions Unides, tenint en compte les diferents realitats, capacitats i nivells de desenvolupament de cada un d'ells i respectant les seves polítiques nacionals. La responsabilitat dels Estats haurà d'anar acompanyada pel sector privat i la societat civil. Les accions es donaran en l'àmbit internacional, nacional i local situant a les ciutats i els governs com a titulars de responsabilitat en la consecució. Les accions dels ciutadans també seran primordials com agents d'aquest canvi. Els docents de l'àmbit formal i informal, son part del col·lectiu amb titular de responsabilitats que poden treballar els ODS.

---

(1)Asamblea General de Naciones Unidas. (2015). Resolución aprobada por la Asamblea General el 25 de septiembre de 2015. Transformar nuestro mundo: la Agenda 2030 para el Desarrollo Sostenible. Disponible a: <https://www.mdsocialesa2030.gob.es/agenda2030/documentos/aprobacion-agenda2030.pdf>

Els pilars sobre els que es construeix l'Agenda són les anomenades 5 P: **persones (people), pau (peace), prosperitat (prosperity), planeta (planet), i aliances (partnership).**

Com veiem anteriorment, el 2000 es varen acordar els ODM en la Declaració del Mil·lenni, que buscaven assolir-se el 2015. Però per la data límit marcada, es va veure que els avenços registrats havien sigut desiguals i que alguns ODM no s'havien assolit, sobretot a l'Àfrica. Després de més de dos anys de consultes públiques, negociació entre països, estudis nacionals i interacció amb la societat civil, es delimita una agenda proposa anar més enllà dels anteriors ODM i s'amplia amb altres objectius econòmics, socials i ambientals.

Finalment, els 17 objectius plantejats són els següents:

1. **Fi de la pobresa**
2. **Fam zero**
3. **Salut i benestar**
4. **Educació de qualitat**
5. **Igualtat de gènere**
6. **Aigua neta i sanejament**
7. **Energia neta i assequible**
8. **Treball decent i creixement econòmic**
9. **Indústria, innovació i infraestructures**
10. **Reducció de les desigualtats**
11. **Ciutats i comunitats sostenibles**
12. **Consum i producció responsables**
13. **Acció climàtica**
14. **Vida submarina**
15. **Vida d'ecosistemes terrestres**
16. **Pau, justícia i institucions sòlides**
17. **Aliança per a assolir els objectius**

Aquests 17 ODS només es poden entendre de manera interconnectada, ja que perquè un pugui avançar els altres també ho han de fer. És per això, que més enllà de les fites que pretén assolir cada objectiu la visió ha de ser global, buscant i treballant en les interaccions i aliances i dependències que es poden donar entre ells.

Cada país integrant de Nacions Unides ha fet seva l'Agenda 2030, desplegant els mecanismes i identificant les institucions i actors concrets encarregats de desenvolupar el document. A Catalunya l'aplicació de l'Agenda 2030 també s'ha fet ressò. Des del 2015 el Govern de Catalunya va iniciar l'elaboració del Pla nacional per la implementació de l'Agenda 2030. L'objectiu del document que s'aprova el 2019, és el d'assolir els 17 ODS i vincular els compromisos de l'Agenda 2030 amb tot el marc normatiu del territori. Més endavant aprofundirem en quines són les competències del departament d'educació en el desplegament de diferents ODS.

Preguntes per a la reflexió...

Si ens apropem a conèixer els ODM i els presents ODS, quines diferències principals identifiques de com es van plantejar els ODM i els presents ODS?, que creus que ha pogut millorar en l'enfocament d'aquests nous objectius?

Un cop hem llegit els 17 ODS, quines connexions podries dir que existeixen entre aquest?, quins són els ODS que creus que estan més connectats?

Recursos d'ampliació

Existeix un ampli ventall de recursos en línia per treballar els ODS a les aules. A continuació teniu un recull que us poden resultar de gran utilitat a l'hora de plantejar activitats:

- Diputació de Barcelona: coneix com es desplega a la província de Barcelona l'Agenda 2030.
- Los Objetivos de Desarrollo Sostenible - qué son y cómo alcanzarlos, UNESCO (CAST): document audiovisual que presenta els ODS.
- World largest lesson(ENG): web oficial enfocada a divulgar els ODS entre la infància de tot el món. Disposa de material audiovisual, recursos de text, guies. També disponible en diversitat d'idiomes.
- The Sustainable Development Goals and Youth(ENG): per a treballar activitats dels ODS en diferents franges d'edat.
- Pla nacional per a la implementació de l'Agenda 2030 a Catalunya: recull dels principals continguts del document pel que fa a recursos, memòria i dels principals compromisos del Govern de Catalunya amb l'Agenda 2030.

EODS 4 “Educació de qualitat” i ODS 5 “Igualtat de gènere”

A continuació es parlarà més detall de l'ODS 4 i l'ODS 5. Veiem com es defineixen, les fites a les quals es vol arribar i quins són els indicadors per mesurar el nivell d'assoliment. Al llarg del dossier anirem interrelacionant algunes de les fites més destacades d'aquests dos ODS, amb el que ens convoca com a docents i personal educatiu, i com aplicar-ho a l'aula. Recordem que és important no perdre de vista el conjunt dels 17 ODS restants i la vinculació que hi ha entre aquests per aconseguir parlar d'un desenvolupament sostenible real.

ODS 4: Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom.

FITA 4.1. Per al 2030, vetllar perquè totes les nenes i tots els nens acabin els cicles de l'ensenyament primari i secundari, que ha de ser gratuït, equitatiu i de qualitat i produir resultats d'aprenentatge rellevants i eficaços per a aquest Objectiu 4.

4.1.1. Proporció de nens, nenes i adolescents que a) en els cursos de segon i tercer, b) al final de l'ensenyament primari i c) al final de l'ensenyament secundari inferior han assolit almenys un nivell mínim de competències en i) lectura ii) matemàtiques, desglossat per sexe.

FITA 4.2. Per al 2030, vetllar perquè totes les nenes i tots els nens tinguin accés a serveis d'atenció i desenvolupament en la primera infància i a ensenyament preescolar de qualitat, per tal que estiguin preparats per a l'ensenyament primari.

4.2.1. Proporció de nens menors de 5 anys el quals el seu desenvolupament és adequat quant a la salut, l'aprenentatge i el benestar psicosocial, desglossat per sexe.

4.2.2. Taxa de participació en l'aprenentatge organitzat (un any abans de l'edat oficial de l'ingrés a l'ensenyança primària) desglossat per sexe.

FITA 4.3. Per al 2030, assegurar l'accés en condicions d'igualtat per a tots els homes i les dones a una formació tècnica, professional i superior, inclosa la universitat, accessible i de qualitat.

4.3.1. Taxa de participació dels joves, adults en l'ensenyament i formació acadèmica i no acadèmica en els últims 12 mesos, desglossats per sexe.

FITA 4.4. Per al 2030, augmentar substancialment el nombre de joves i adults que tenen les competències necessàries, en particular tècniques i professionals, per accedir a l'ocupació, el treball decent i l'emprenedoria.

4.4.1. Proporció de joves i adults en competències de tecnologia de la informació i les comunicacions (TIC), desglossada per tipus de competència tècnica.

FITA 4.5. Per al 2030, eliminar les disparitats de gènere en l'educació i garantir l'accés en condicions d'igualtat de les persones vulnerables, incloses les persones amb discapacitat, els pobles indígenes i els infants en situacions de vulnerabilitat, a tots els nivells de l'ensenyament i la formació professional.

4.5.1 Índex de paritat (entre dones i homes, zones rurals i urbanes, quintils de riquesa superior i inferior i grups com els discapacitats, els pobles indígenes i els afectats pels conflictes, a mesura que es disposin de dades) per tots els indicadors educatius de la llista que puguin desglossar-se.

FITA 4.6. Per al 2030, garantir que tots els joves i una proporció substancial dels adults, tant homes com dones, tinguin competències de lectura, escriptura i aritmètica.

4.6.1 Proporció de la població en un grup d'edat determinat que han assolit almenys un nivell fix de competències funcionals en: a) alfabetització b) nocions elementals d'aritmètica, desglossada per sexe.

FITA 4.7. Per al 2030, garantir que tots els alumnes adquireixin els coneixements teòrics i pràctics necessaris per promoure el desenvolupament sostenible, mitjançant l'educació per al desenvolupament sostenible i l'adopció d'estils de vida sostenibles, els drets humans, la igualtat de gènere, la promoció d'una cultura de pau i no-violència, la ciutadania mundial i la valoració de la diversitat cultural i de la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible, entre altres mitjans.

4.7.1 Grau en què i) l'educació per la ciutadania mundial ii) l'educació pel desenvolupament sostenible incloent la igualtat de gènere i els drets humans, s'incorporen en tot els nivells de: a) les polítiques nacionals d'educació, b) els plans d'estudi c) la formació del professorat i d) l'avaluació dels estudiants.

FITA 4.a. Construir i adequar instal·lacions escolars que responguin a les necessitats dels infants de i les persones amb discapacitat i que tinguin en compte la perspectiva de gènere, i que ofereixin entorns d'aprenentatge segurs, no violents, inclusivament i eficaços per a tothom.

4.a.1 Proporció d'escoles amb accés a: a) electricitat, b) internet amb finalitats pedagògiques, c) ordinadors amb finalitats pedagògiques, d) infraestructures i materials adaptats als estudiants amb discapacitat, e) subministraments bàsics d'aigua potable, f) instal·lacions de sanejament bàsic separats per sexe i g) instal·lacions bàsiques per rentar-se les mans (segons les definicions dels indicadors WASH).

FITA 4.b. Per al 2020, augmentar substancialment en l'àmbit mundial el nombre de beques disponibles per als països en desenvolupament, en particular els països menys desenvolupats, els petits Estats insulars en desenvolupament i els països d'Àfrica, perquè els seus estudiants puguin matricular-se en programes d'estudis superiors, inclosos programes de formació professional i programes tècnics, científics, d'enginyeria i de tecnologia de la informació i les comunicacions, en països desenvolupats i altres països en desenvolupament.

4.b.1 Volum d'assistència oficial pel desenvolupament destinat a beques, desglossat per sectors i tipus d'estudi.

FITA 4.c. Per al 2030, augmentar substancialment l'oferta de mestres qualificats, entre altres coses mitjançant la cooperació internacional per a la formació de docents en els països en desenvolupament, especialment els països menys desenvolupats i els petits estats insulars en desenvolupament.

4.c.1 Proporció del professorat d'educació a) preescolar, b) primària, c) secundària inferior i d) secundària superior que han rebut almenys la mínima formació docent organitzada prèvia a la feina o a la feina (per exemple formació pedagògica) exigida per impartir ensenyament a cada nivell en un país determinat.

Font: DIBA (Diputació de Barcelona)(1)

Perquè ens puguem fer una idea de la magnitud que suposa aquest ODS, la UNESCO calcula que es necessiten uns 200.000 milions de dòlars anuals de finançament addicional i la contractació de 69 milions més de docents per garantir una educació primària i secundària universal al 2030(2).

A diferència dels anteriors ODM, els ODS busquen un interès en més ampli per la inclusió, l'equitat i la igualtat de gènere en l'accés a l'educació. Si ens fixem en la fita 4.5 per exemple, veiem que se centra a eliminar les disparitats de gènere i garantir l'accés més equitatiu a tots els nivells educatius i de capacitació professional per a grups més vulnerables de la població, incloses les persones amb discapacitats i les poblacions indígenes.

L'aposta per l'educació com a dret fonamental, és també una aposta pel reconeixement de la resta de drets humans. És important entendre l'ODS 4 dins l'Agenda 2030, no només com a un objectiu particular sinó també com a eix vertebrador i transversal en quasi tota la resta d'ODS com per exemple amb l'ODS 3 (salut i benestar), ODS 5 (igualtat de gènere), ODS 8 (treball decent i creixement econòmic), i ODS 12 (producció i consum responsable), ODS 13 (acció pel clima). Implementar l'ODS 4 a cada país suposa adaptar tant els plans com les polítiques educatives en l'harmonització amb les diferents fites.

---

(1)DIBA. Agenda 2030. Disponible a: <https://www.diba.cat/es/web/ods/educacio-de-qualitat>

(2)Instituto de Estadística de la UNESCO (2016) El Mundo necesita casi 69 millones de nuevos docentes para cumplir con los objetivos de Educación de 2030. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246124_spa

A l'aula...

A continuació es plantegen algunes temàtiques per portar a les aules el ODS 4. Cada temàtica s'haurà d'ajustar a la realitat particular de la classe i l'interès de l'alumnat.

- Parlar sobre la desigualtat a l'accés i la consecució de l'educació, particularment entre àrees rurals, raons de falta d'accés equitatiu en les oportunitats d'educació de qualitat
- Parlar sobre l'educació com un bé públic, un bé comú mundial, un dret humà fonamental i una base per garantir que es compleixi altres drets
- A que ens referim quan parlem d'una educació de qualitat, lliure i equitativa per totes i tots?
- Parlar de la importància de reconèixer el valor de l'educació i d'analitzar i identificar les seves pròpies necessitats d'aprenentatge i el seu desenvolupament personal
- A que ens referim quan parlem d'una educació diversa i inclusiva?
- Com l'educació pot promoure una cultura de pau no violenta?

5

GENDER
EQUALITY

Passem ara a desenvolupar quines són les fites de l'ODS 5:

ODS 5: Aconseguir la igualtat de gènere i apoderar totes les dones i nenes.

FITA 5.1. Posar fi a totes les formes de discriminació contra totes les dones i nenes a tot el món.

5.1.1 Determinar si existeixen o no marcs jurídics per promoure, fer complir i supervisar la igualtat i la no discriminació per raó de sexe.

FITA 5.2. Eliminar totes les formes de violència contra totes les dones i nenes en els àmbits públic i privat, inclosos el tràfic i l'explotació sexual, així com altres tipus d'explotació.

5.2.1. Proporció de dones i nenes a partir dels 15 anys que ha sofert violència física, sexual o psicològica de la seva actual o anterior parella en els últims 12 mesos, desglossada per forma de violència i edat.

5.2.2 Proporció de dones i nenes a partir dels 15 anys que han sofert violència sexual a mans de persones que no eren les seves parelles en els últims 12 mesos, desglossat per edat i lloc del fet.

FITA 5.3. Eliminar totes les pràctiques nocives, com el matrimoni infantil, precoç i forçat, així com la mutilació genital femenina.

5.3.1. Proporció de dones entre 20 i 24 anys que estaven casades o mantenien una unió estable abans de complir els 15 anys i abans de complir els 18 anys.

5.3.2. Proporció de nenes i dones d'entre 15 y 29 anys que han sofert mutilació o ablació genital femenina, desglossada per edat.

FITA 5.4. Reconèixer i valorar les cures no remunerades i el treball domèstic no remunerat, mitjançant la prestació de serveis públics, la provisió d'infraestructures i la formulació de polítiques de protecció social, així com mitjançant la promoció de la responsabilitat compartida a la llar i la família, segons escaigui a cada país.

5.4.1. Proporció de temps dedicat al treball domèstic i assistencial no remunerat, desglossat per sexe, edat i ubicació.

FITA 5.5. Vetllar per la participació plena i efectiva de les dones, i per la igualtat d'oportunitats de lideratge en tots els àmbits de presa de decisions en la vida política, econòmica i pública

5.5.1. Proporció d'escons ocupats per dones en: a) parlaments nacionals i, b) els governs locals.

5.5.2. Proporció de dones en càrrecs directius.

FITA 5.6. Garantir l'accés universal a la salut sexual i reproductiva i els drets reproductius, de conformitat amb el Programa d'acció de la Conferència Internacional sobre la Població i el Desenvolupament, la Plataforma d'Acció de Beijing i els documents finals de les conferències d'examen respectives.

5.6.1. Proporció de dones entre 15 i 49 anys que prenen les seves pròpies decisions informades sobre les relacions sexuals, els usos d'anticonceptius i l'atenció de la salut reproductiva.

5.6.2. Nombre de països amb lleis i reglaments que garanteixen als homes i a les dones a partir dels 15 anys un accés ple i igualitari als serveis de salut sexual i reproductiva i la informació i educació al respecte.

FITA 5.a. Emprendre reformes que atorguin a les dones el dret als recursos econòmics en condicions d'igualtat, així com l'accés a la propietat i al control de les terres i altres béns, els serveis financers, l'herència i els recursos naturals, de conformitat amb les lleis nacionals.

5.a.1. a) Proporció del total de la població agrícola amb drets de propietat o drets segurs sobre terres agrícoles, desglossat per sexe i b) proporció de dones entre els propietaris o els titulars de drets sobre terres agrícoles, desglossat per tipus de tinència.

5.a.2. Proporció de països en els quals el seu ordenament jurídic (dret consuetudinari) garanteix la igualtat de drets de la dona a la propietat o el control de terres.

FITA 5.b. Millorar l'ús de la tecnologia instrumental, en particular les tecnologies de la informació i la comunicació, per tal de promoure l'empoderament de les dones.

5.b.1. Proporció de persones que disposen d'un telèfon mòbil, desglossat per sexe.

FITA 5.c. Adoptar i enfortir polítiques encertades i lleis aplicables per a promoure la igualtat entre els gèneres i l'empoderament de dones i nenes a tots els nivells.

5.c.1. Proporció de països amb sistemes de seguiment de la igualtat de gènere i l'empoderament de les dones i assignació de fons públics per aquest fi.

Font: DIBA (Diputació de Barcelona)

L'ODS 5, al igual que l'ODS 4, ha de treballar de manera conjunta amb els restants ODS. Concretament, l'ODS 4 i l'ODS 5 ens parla de que una educació inclusiva, equitativa i de qualitat ha de partir des de la igualtat de gènere. A la vegada no podem parlar d'assolir la igualtat de gènere i empoderament de les dones sense que hi hagi un accés universal i gratuït a l'educació. Per això és important pensar ambdós ODS de manera conjunta i bidireccional.

Assolir la igualtat de gènere, ens porta a treballar des d'una perspectiva de gènere des de l'educació, tan formal con informal. Tal com reconeix l'Agenda d'Educació 2030 en l'article 20(1) és necessari un enfocament *"per garantir la igualtat de gènere cal que en els sistemes educatius es prenguin mesures expressives destinades a posar fi als prejudicis basats en el gènere i la discriminació, que es deriven actituds i pràctiques socials i culturals i de la situació econòmica. Els governs i els associats han de crear polítiques, plans i entorns d'aprenentatge que tinguin en compte les qüestions de gènere"*.

Invertir i garantir l'accés de qualitat per les nenes des de la primera infància, implica millors oportunitats econòmiques al llarg del seu recorregut vital. Segons un article elaborat per Jo Bourne d'UNICEF, es posa de manifest que *"el rendiment d'un any d'educació secundària per a una noia es correlaciona amb un augment dels salaris de fins a un 25% més tard a la vida. Els efectes es transmeten d'una generació a l'altra: les noies educades tenen menys fills, més sans i més ben educats. Per cada any addicional d'educació d'una mare, el nen mitjà aconsegueix 0,32 anys addicionals, i per a les nenes el benefici és una mica més gran."*(2)

Més enllà de contemplar aquests beneficis econòmics, a continuació veurem com interconnecten gènere i igualtat i quines són les conseqüències per les mateixes nenes i la societat en conjunt quan no es garanteixen els seus drets bàsics. Us convidem a llegir el següent manifest elaborat per la Campanya Mundial per l'Educació (CME) per anar-nos familiaritzant amb les línies principals que defensa aquesta campanya: **Manifest per una educació per a la igualtat de gènere.**(3) El document convida a els centres educatius o organitzacions que es vulguin adherir a sol·licitar a les administracions nacionals competents, a les escoles, a la comunitat educativa i la cooperació internacional un conjunt d'accions. Aquestes aniran encaminades en matèria de: generació de dades sobre els impactes de gènere, treballar en l'eliminació de prejudicis i estereotips de gènere dels plans d'estudis, currículum escolar i llibres de text, garantir una educació preescolar gratuïta i de qualitat, prioritzar i finançar una educació sobre la crisi climàtica, augmentar el finançament de la cooperació espanyola en matèria educativa amb enfocament de gènere, entre d'altres punts. (trobareu totes les peticions al document del manifest)

(1) UNESCO. Declaración de Incheon y Marco de Acción para la realización del Objetivo de Desarrollo Sostenible. Garantizar una educación inclusiva y equitativa de calidad y promover oportunidades de aprendizaje permanente para todos Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656_spa/PDF/245656spa.pdf.multi

(2) Boune, J. (2014) Why Educating Girls Makes Economic Sense. Disponible a: <https://www.globalpartnership.org/blog/why-educating-girls-makes-economic-sense>

(3) Campaña Mundial por la Educación. Manifest per una educació per a la igualtat de gènere. Disponible a: https://cme-espana.org/wp-content/uploads/2023/03/Manifiesto8M_CME_CAT.pdf

Treballar l'ODS 5 a l'aula...

A continuació trobareu algunes propostes de temàtiques per a començar a treballar l'ODS 5 sempre adaptant-ho a la realitat de l'aula:

- Aprofundir en els conceptes de gènere, igualtat de gènere i discriminació de gènere
- Conèixer les diferents formes de discriminació, violència i desigualtat de gènere
- Parlar dels rols tradicionals de gènere
- Comprendre les causes actuals i històriques de les desigualtats de gènere
- Comprendre els drets bàsics de les dones i les nenes, inclòs el dret a no patir explotació ni violència
- Quins són els nivells de desigualtat de gènere al nostre país en comparació a les dades mundial
- Que ens aporta parlar d'igualtat i participació en la nostra comunitat?
- La igualtat i participació de gènere en la presa de decisions dins de l'aula

Preguntes per a la reflexió...

Més enllà del que s'ha anat presentant en aquest capítol, quines altres relacions poden existir entre el gènere i l'educació?, quins exemples pots trobar que es veuen reflectits al teu grup d'alumnes?

Per què creus que és important fomentar la igualtat de gènere i l'educació?

Recursos d'ampliació...

- Biblioteca de recursos de la Campanya Mundial per l'Educació: La campanya Mundial de l'Educació disposa d'un ventall molt ampli de recursos (informes, posicionaments, estudis de casos, campanyes de sensibilització) que recullen informació sobre diverses temàtiques com l'Agenda 2030, el dret a l'educació, l'educació transformadora i l'ODS 4.
- Declaració d'Incheon i Marc d'Acció per a la implementació de l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible: UNESCOCAT (El centre UNESCO per Catalunya). Document que recull el compromís dels països per adoptar mesures per la transformació de les vides a través de l'educació.
- Educació per als Objectius de Desenvolupament Sostenibles: Objectius d'aprenentatge. El document de la UNESCO que visualitza la responsabilitat de l'educació per assolir els ODS.
- Compass: Manual d'educació per a treballar els DDHH amb la joventut: Compass va ser publicat per primer cop el 2002 en el marc del Programa de Joventut d'educació en els Drets Humans de la Direcció de Joventut i Esport del Consell d'Europa.

Situació actual del sistema educatiu

L'ODS 4 compren tot un seguit de metes que busquen vetllar perquè tots els infants acabin els cicles d'educació primària i secundària (de manera gratuïta, equitativa i de qualitat), a la vegada que s'han d'eliminar les disparitats de gènere en l'educació i garantir l'accés en condicions d'igualtat de les persones vulnerables per 2030.

Segons l'informe de seguiment de l'educació al món de la UNESCO de 2022 "Actualment, poden accedir a l'ensenyança i finalitzar els estudis quasi tantes nenes com nens: la bretxa de gènere és avui en dia inferior a l'1%"(1).

Tot i així, tal i com explica l'informe, les desigualtats de gènere en el sistema educatiu segueixen sent un problema important que es manifesten tant a nivell geogràfic (a l'Àfrica subsahariana, més d'una de cada quatre joves no sap ni llegir ni escriure) i en l'assoliment de certes assignatures (les noies tenen menys possibilitats d'obtenir les millors notes a matemàtiques a l'etapa primària)(2).

Tal com explica la Campanya Mundial per l'Educació (CME) en el seu posicionament per la igualtat de gènere (CME)(3), les Nacions Unides parlen d'una triple crisi en l'educació: una crisi d'equitat, una crisi de qualitat i una crisi de pertinència. Això es tradueix en una falta d'escolarització de milions d'infants, l'aprenentatge de les nocions bàsiques i la falta de dotació dels coneixements i habilitats necessaris cap als alumnes per part del sistema educatiu per a conviure en aquest món canviant.

L'informe de la UNESCO(4) "*Transformar la educació para el futuro*" parla del següent: "*Els sistemes educatius no estan preparats per fer front als reptes interconnectats avui en dia, des del calentament global i la pèrdua de la biodiversitat, fins accelerada revolució digital, la profundització de les desigualtats i el retrocés democràtic, els conflictes i les crisis. Per aquest motiu, la UNESCO ha establert un nou contracte social per l'educació dissenyat per reimaginar i donar forma a societats més pacífiques, justes i sostenibles*".

---

(1)UNESCO. (2022). *Informe de seguimiento de la educación en el mundo. Informe sobre género. Profundizar en el debate sobre quienes todavía están rezagados*. Disponible a: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382498/PDF/382498spa.pdf.multi>

(2)Ibid

(3)Campanya Mundial per l'Educació. Posicionament Educació per a la igualtat de gènere. Disponible a: https://cme-espana.org/wp-content/uploads/2023/03/Posicionamiento8M_Educacio-per-a-la-igualtat-de-genero_CME.pdf

(4)UNESCO. (2022). *Transformar la educación para el futuro*. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382765_spa

Malgrat tot el que s'ha avançat en les últimes dècades, les dades que mostrem a continuació ens parlen que l'accés a l'educació dels infants és desigual segons si analitzem el sexe, la raça i la classe social. Veiem algunes dades a escala mundial per fer-nos una idea de quina és la situació actual:

- Segons dades de la UNESCO(1) 244 milions d'infants i joves encara sense estar escolaritzats Si desagreguem per gènere, la taxa de no escolarització ens mostra el 2018, el 9% de les nenes respecte al 7% dels nens en edat d'escolarització no anaven a l'escola.
- El 70% dels països del món inverteixen menys d'un 4% del seu PIB en educació.
- Es necessiten 200.000 milions de dòlars anuals de finançament addicional perquè el món pugui assolir l'ODS 4 al 2030.
- Es calcula que 10 milions de nenes de secundària poden no tornar a l'escola després de la pandèmia de la covid-19.
- L'absència d'educació de qualitat també té repercussions en la joventut i en la vida adulta. Veiem com 2 de cada 3 persones d'entre 15 i 24 anys (67,5%) no té feina, ni educació o formació són dones joves.
- Segons la UNESCO calen 69 milions formadors addicionals per reemplaçar els que es retiraran, expandir els serveis educatius i complir els ODS el 2030
- Els impactes de la crisi climàtica provocarà que almenys 12,5 milions de nenes no acabin la seva educació cada any fins 2025.
- Els països més empobrits mundialment, només un 11% de les nenes completen l'educació secundària.(2)
- L'absència d'educació de qualitat també té repercussions en la joventut i en la vida adulta. Veiem com 2 de cada 3 persones d'entre 15 i 24 anys (67,5%) no té feina, ni educació o formació són dones joves.(3)
- Segons la UNESCO calen 69 milions formadors addicionals per reemplaçar els que es retiraran, expandir els serveis educatius i complir els ODS el 2030
- Els impactes de la crisi climàtica provocarà que almenys 12,5 milions de nenes no acabin la seva educació cada any fins 2025.(4)
- Els països més empobrits mundialment, només un 11% de les nenes completen l'educació secundària.(5)

---

(1)UNESCO. (2022). *Informe de seguimiento de la educación en el mundo. Informe sobre género. Profundizar en el debate sobre quienes todavía están rezagados*. Disponible a:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382498/PDF/382498spa.pdf.multi>

(2)IIIEP. *Girls' education and COVID-19: What past shocks can teach us about mitigating the impacts of pandemics*. Disponible a:

Disponible a:

https://downloads.ctfassets.net/0oan5gk9rgbh/6TMYLYAcUpjhQpXLDgmdla/dd1c2ad08886723cbad85283d479de09/GirlsEducationandCOVID19_MalalaFund_04022020.pdf

(3)International Labour. (2019). Organization. *Young people not in employment, education or training*. Disponible a:

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_735164.pdf

(4)UNESCO. (2022) *World Teachers' Day: UNESCO sounds the alarm on the global teacher shortage crisis*. Disponible a:

<https://www.unesco.org/en/articles/world-teachers-day-unesco-sounds-alarm-global-teacher-shortage-crisis>

(5)Malala Fund. (2021). *A greener, fairer future: Why leaders need to invest in climate and girls' education*. Disponible a:

<https://www.ungei.org/sites/default/files/2021-03/Girls-Education-Climate-Report-2021-eng.pdf>

(6)La Red Interagencial para la Educación en Situaciones de Emergencias (INEE). (2021). *Closing the Gap: Advancing Girls' Education in Crisis and Conflict*. Disponible a:

<https://inee.org/sites/default/files/resources/INEE%20Closing%20the%20Gap%20Brief%20v2.2%20ES%20LowRes.pdf>

Les dades no són molt encoratjadores i més sabent que estem ja a més de la meitat del període per arribar a complir les fites dels ODS que s'havien marcat en un inici. Són molt i diversos els factors que poden condicionar el progrés de l'alumnat en una aula. Les infraestructures escolars, la formació del professorat, poder assistir regularment a les classes, una bona alimentació i salut de les i els estudiants, o els efectes de la crisi climàtica són només algunes de les variables que pot condicionar tant la permanència de l'alumnat al llarg de curs escolar com la qualitat de l'educació que es transmet a les aules. A continuació veurem més en detall com les desigualtats de gènere tenen un impacte en l'accés a un bon sistema educatiu, però també altres eixos d'opressió que també condicionen als infants des de ben petits.

Les desigualtats i discriminació en el sistema educatiu

A continuació s'analitzen les diverses desigualtats que trobem al sistema educatiu ja vinguin donades pel gènere, la classe social o la raça.

Classe social, gènere i raça. Les desigualtats interconnectades

Com ja hem anat veient, els ODS, en concret l'ODS 4 busca eliminar les disparitats de gènere a l'educació, però també parla d'assegurar un accés igualitari a tots els nivells de l'educació i la formació professional per a persones vulnerables, incloses les persones amb discapacitat, els pobles indígenes, les nenes i nens en països en conflicte, migrants i refugiats. Això implica entendre les possibilitats d'accés a l'educació i d'assoliment dels continguts estan limitades pel lloc on hem nascut, la raça o la categoria de gènere que se'ns ha assignat al néixer (home o dona).

El concepte de "gènere" (usada per les feministes radicals dels anys setanta, com Kate Millet(1) o Victòria Sau(2)) l'entendrem com una categoria d'anàlisi sociocultural (una eina que ens permet entendre històrica, social i culturalment quina és la visió d'una societat sobre la diferència sexual, i com això afecta les persones i la seva manera d'organitzar-se) i alhora una categoria normativa - en permanent transformació - que ens travessa a cada una de nosaltres, les nostres relacions i organitzacions de dalt a baix: el conjunt de rols, valors, expectatives, sentiments, actituds, gustos, límits, desitjos que la nostra societat basa en la diferència sexual, adjudicant-ne uns a homes i uns altres a dones. Aquestes categories estableix unes normes que estructuraven la nostra vida, ments, cossos, relacions i grups; el sistema té, també, unes sancions per qui no segueix la normalitat o les normes.

---

(1) Kate Millet (1934-2017) va ser una feminista, escriptora, educadora i artista estatunidenca. Es considera una de les feministes més rellevants que va posar les bases sobre l'origen del patriarcat. Una de les seves obres més importants és Política Sexual el 1970.

(2) Victòria Sau i Sánchez (1930-2013) va ser una escriptora, psicòloga i activista catalana, clau dins del moviment feminista

Segons un informe d'UNICEF(1), a escala mundial les nenes de 5 a 14 anys dediquen 160 milions d'hores diàries més a les tasques de cura no remunerades i al treball domèstic que els nens en la mateixa franja d'edat. En edat adolescent i adulta, aquests mandats de cura imposat a les dones s'intensifica. Aquesta distribució de treball per gènere reafirma els patrons que nenes i dones són responsables dels treballs de cures no remunerats i això redueix les oportunitats que puguin tenir un aprenentatge al llarg de la vida així com un creixement professional.

Parlem que les normes de gènere reforcen els estereotips del que s'espera dels infants i adolescents i com es comportin i es defineix en la societat. Inclús abans que l'infant hagi començat a explorar les seves habilitats i gustos, ja estan condicionats a l'entrada al sistema educatiu. Atribuir a les nenes certes tasques domèstiques i de cura, pot portar les famílies a qüestionar si enviar les filles a les escoles o que no continuen els estudis més enllà de l'educació obligatòria si tenen l'obligació de casar-se.

Tots els mandats de gènere, desigualtats i discriminacions que es viuen en la societat es reproduïxen en el sistema educatiu. Des del paper que tindran els infants i adolescents al llarg de la seva escolarització obligatòria, l'interès per assignatures concretes, la relació amb les i els docents i les preferències professionals futures entre d'altres. L'educació (formal, no formal i informal) haurien de ser punts focals d'acció per a combatre els estereotips de gènere, per això és important que els centres o espais educatius disposin dels equips docents adequats i els recursos materials i pedagògics necessaris. No cenyir-se al currículum o programa únicament, sinó poder explorar altres recursos, pot ajudar a crear espais acollidors i segurs, lliures de sexisme i violències heteropatriarcals. És important trencar amb aquest control patriarcat que afecta a tota la diversitat dels infants.

Conseqüències de les desigualtats al sistema educatiu

Veiem a continuació alguns exemples que ens ajuden a entendre on es reproduïxen les desigualtats en el sistema educatiu i com interactuen les diferents discriminacions de sexe, raça i classe social.

Abandonament escolar. Els motius de l'abandonament escolar en l'educació bàsica es dona per causes múltiples i estructurals diferents que poden entrellaçar l'origen social i el gènere entre d'altres. A les llars on els recursos són escassos se sol prioritzar l'educació del sexe masculí davant de la del femení. A la vegada les expectatives que els nens siguin la font d'ingressos de les llars pot provocar que siguin ells qui deixen l'escola per buscar una feina.

---

(1) UNICEF. *UNEVEN EXPECTATIONS. Measuring gender norms to address children's engagement in unpaid work*
Disponible a: file:///C:/Users/34652/Downloads/Gender-Norms-Uneven-Expectations-1.pdf

Les causes que porten al abandonament escolar varien segons cada context. Per exemple, el matrimoni forçat en algunes parts del món suposa una de les principals causes de l'abandonament escolar, que com senyala l'organització Save the Children 134 milions de nenes estan obligades a casar-se entre 2018 i 2030(1). En el cas de l'estat espanyol, es parla d'una "breixa a la inversa" on el percentatge d'adolescents que abandonen els estudis és d'un 20,2% respecte al de les noies (11,6%)(2). Això ens permet mostrar que les desigualtats educatives també tenen afectacions sobre els nois. Els experts parlen de dos possibles factors que provoquen aquestes dades: l'abundància de feines poc qualificades disponible per homes i les consideracions subjectives que fan referència a la cultura escolar i el sistema de valors associats tradicionalment a cada gènere.

Estereotips de gènere a les aules: Com hem vist, la classificació del gènere de manera binària assigna una sèrie de trets identitaris i valors acceptats socialment per a nois i per a noies (sense contemplar altres identitats fora d'aquesta classificació). La pràctica de certs esports, assumir per norma la preferència heterosexual dels adolescents, l'espera del desig d'un cos normatiu per exemple, són identitats que es pressuposen donades i que configuren el que queda dins o fora de la norma. Per això, totes les estructures que funcionen a la nostra societat es reproduïxen també a les aules, provocant que puguin existir actituds opressives o violentes per a les i els alumnes que no s'ajusten als rols que s'espera d'ells.

Ens podem trobar per exemple, amb llibres de text, el llenguatge que el docent utilitza per dirigir-se a l'alumnat, l'organització del temps i l'espai, que el que fan és incrementar els rols de gènere en contra del lliure desenvolupament dels infants. Els estereotips de gènere sovint es veuen reforçats per la falta de referents femenins en els llibres de text escolar, fet que perpètua la invisibilització d'aquestes dones que varen ser referents en la història i no permet que l'alumnat les pugui tenir com a models a seguir.

Els estereotips de gènere també tenen un impacte en el moment de l'elecció dels estudis universitaris o formació professional. El Ministeri d'Universitats mostrava per l'any acadèmic 2021-2022, que pel que fa a la representació d'estudiants de grau a l'estat espanyol, les dones representaven el 82% a la carrera d'infermeria, un 76% a la carrera de psicologia, un 69% en els estudis de medicina i un 64% en la carrera d'educació, arribant al 92% en educació infantil. Pel que fa els homes, representen un 86% en la carrera d'informàtica i un 74% en enginyeria i un 62% en humanitats.

---

(1)Save the Children. La educación de las niñas puede evitar más de 50 millones de matrimonios infantiles. Disponible a: <https://www.savethechildren.es/notasprensa/la-educacion-de-las-ninas-puede-evitar-mas-de-50-millones-de-matrimonios-infantiles>

(2)Santodomingo, R. (2021) La brecha inversa: por qué los chicos abandonan mucho más que las chicas. Disponible a: <https://www.magisnet.com/2021/04/la-brecha-inversa-por-que-los-chicos-abandonan-mucho-mas-que-las-chicas/>

Aquestes dades ens mostren que la paritat de gènere a les carreres universitàries encara és un objectiu que està lluny d'assolir-se i que arrossegirà posteriorment la composició diferent entre homes i dones en el sector laboral (segregació horitzontal). Parlem de sectors més masculinitzats (enginyeria, tecnologia i manipulació d'objectes) i sector més feminitzats (educació, cura, benestar de les persones). Aquesta segregació ocupacional es converteix en un problema quan la concentració d'un o altre sexe en diferents ocupacions es un dels principals factors que expliquen la bretxa salarial de gènere entre dones i homes(1).

Desigualtats en els resultats acadèmics: Segons un estudi de l'Observatori Social de la Caixa(2), el sistema educatiu espanyol presenta algunes disfuncions important, com el ja nombrat abandonament escolar, les competències insuficients en idiomes i molt de pes en l'origen socioeconòmic en els resultats acadèmics. Tal com cita l'estudi: "l'anomenat ascensor social no acaba de funcionar bé, perquè els nascuts en famílies de nivells educatius baixos tenen cada vegada majors dificultats per a aconseguir sortir d'aquest nivell. Això contribueix que el grau de segregació per origen social en els centres educatius sigui alt, la qual cosa podria perjudicar les possibilitats que ofereix la generalització de l'educació per a millorar les oportunitats dels quals neixen en contextos més vulnerables". L'informe explica que a l'estat espanyol l'any 2020, una de cada dues persones que prové de famílies amb un nivell educatiu baix, no va aconseguir superar el nivell d'estudis dels seus progenitors. Aquesta persistència en dues generacions seguides és més alta que en l'àmbit europeu, on la mitjana és d'una de cada tres persones.

Estereotips discriminatius i violents contras les cultures minoritàries: Tal com subratlla l'informe "Sistemas educativos interculturales" de l'organització Entreculturas(3), les característiques culturals i socioeconòmiques de cultures minoritàries (no tenim perquè referir-nos a una inferioritat numèrica sinó minoritària respecte al poder hegemònic) sol ser invisibilitzada per certs grups i en conseqüència pot ser motiu de conflicte.

---

(1)Ibañez, M., García, E., Aguado, E. (2022). *Mujeres en mundos de hombres: segregación ocupacional de género y mecanismos de cierre social de acceso en profesiones de dominación masculina*. Disponible a: <https://www.inmujeres.gob.es/publicacioneselectronicas/documentacion/Revistas/ANALITICAS/DEA0445.pdf>

(2)Fundació la Caixa. (2020). *La situación en España. Resumen ejecutivo - Necesidades sociales: educación*. Disponible a: <https://elobservatoriosocial.fundacionlacaixa.org/-/resumen-ejecutivo-y-conclusiones-inf-educacion>

(3)Entreculturas (2021). *Sistemas educativos interculturales*. Disponible a: https://lasillaroja.org/wp-content/uploads/2021/08/Sistemas-educativos-interculturales_def.pdf

La feminització de la professió docent: La feminització de la professió docent és un fenomen global que segueix lligat a la condició social de la dona. Ens trobem amb grans desequilibris de gènere en l'àmbit mundial on a països com a Àfrica o Orient Mitjà on la presència de dones professores és molt baixa. A Amèrica Llatina i el Carib, la situació succeeix a la inversa, on en el sector educatiu està altament feminitzat, pel fet que els homes escullen altres professions amb major reconeixement i remuneració tal com recull la Campanya Mundial per l'Educació⁽¹⁾. A l'estat espanyol, les dones representen un 64% de les estudiants d'educació, dades que es tradueixen posteriorment al món laboral, on la professió de docent està més feminitzada.

La responsabilitat de les escoles com a espais transformadors

La paritat de gènere i la no discriminació en els diferents nivells escolars ha de garantir-se en l'educació. El reconeixement al professorat no ha de donar-se només retributivament, sinó que ha de vetllar per comptar amb un sistema educatiu més equitatiu quant al lideratge de les dones en espais de decisió. Les escoles han de ser espais segurs i lliures de violència i discriminació que pugui atendre a tota la diversitat present a l'aula. Com hem vist, les desigualtats de gènere poden desencadenar violències a les aules i això és prioritari abordar-ho amb la creació de protocols i eines de prevenció i detecció.

Les escoles tenen el potencial de ser espais que de treball en contra de les desigualtats i discriminacions de gènere, que tingui en compte aquestes barreres per raó de gènere, les qüestioni, promogui l'activisme i les organitzacions juvenils feministes per a reforçar el paper d'altres veus que per molt temps no ha estat escoltades. Hem d'abordar les diferents necessitats, aspiracions i capacitat de cada infant en tota la seva diversitat i desafiar les pràctiques existents que impedeixen generar un canvi social global.

És important treballar des de la mirada interseccional (el següent apartat desenvolupa aquest concepte) per entendre l'encreuament d'altres discriminacions existents a l'aula, l'edat, habilitats, classe social, religió, orientació sexual.

Amb la finalitat de trencar les desigualtats de gènere existent avui en dia a l'educació és necessari comprendre i abordar els estereotips de gènere i les normes que influeixen a nens i nenes al llarg de la seva vida, des del naixement fins a l'edat adulta. Al mateix temps que treballem amb les nenes per reforçar les seves habilitats i confiança i el control dels recursos, és rellevant treballar en la construcció de masculinitats positives o alternatives que promoguin la igualtat amb els nens, joves i homes. Hem d'obrir la mirada més enllà de la divisió binària nen i nena i pensar en totes les diversitats existents propiciant entorns perquè totes les persones s'hi sentin còmodes.

---

(1)CME (2022). MANIFIESTO – Día Mundial del Docente, 5 de octubre 2022. Disponible a: https://cme-espana.org/wp-content/uploads/2022/10/Manifiesto_Castellano2.pdf

Preguntes per a la reflexió...

Quines són les principals desigualtats amb les quals et trobes a l'aula tenint en compte la diversitat del teu alumnat?

De quina forma observes aquestes desigualtats? Com es materialitzen en la realitat de les aules?

Existeixen desigualtats estructurals de gènere, classe i/o raça a la nostra societat que es veuen incrementades a l'aula?, que ho pot provocar?

Quines eines o pràctiques sols utilitzar per treballar els estereotips de gènere amb el teu alumnat?

EXERCICI PRÀCTIC 1: BENVINGUDA A LA DIVERSITAT

Recursos d'ampliació...

- SAME (Semana de Acción Mundial por la Educación) 2023: Recull de recursos elaborats per la CME (Campanya Mundial per L'educació) amb l'objectiu de treballar la igualtat de gènere
- SuEducaciónNuestroFuturo #RompeElSesgo: cuestionar los sesgos y estereotipos de género en la educación y a través de ella; datos más recientes sobre la igualdad de género en la educación (CAST): Informe de la UNESCO que posa en relleu com l'educació pot qüestionar els estereotips de gènere
- ¿DÓNDE ENCONTRAR DATOS SOBRE LAS DESIGUALDADES DE GÉNERO EN EL MUNDO? (CAST) – Dades sobre les desigualtats de gènere en el món.
- Inclusion and education:ALL MEANS ALL (ENG): Informe de la UNESCO sobre les principals dades a escala mundial a l'any 2020 sobre educació i inclusió.
- 2020 Global Education Monitoring Report Inclusion and Education: All means all (ENG): informe elaborat per la UNESCO sobre les principals discriminacions al sistema educatiu a nivell mundial
- Global education monitoring report 2020: gender report, A new generation: 25 years of efforts for gender equality in education (ENG): Informe elaborat per la UNESCO i l'Equip de l'Informe de Seguiment de L'Educació en el Món.

La perspectiva interseccional a les aules

El full de ruta dels ODS i en concret l'ODS 4, especifica la necessitat de garantir una educació inclusiva i que "eliminin totes les formes de discriminació en l'àmbit d'aprenentatge" (UNESCO). Per treballar en pro de les fites proposades en aquest objectiu i en definitiva en oferir l'escola com a espais realment inclusius, és important que ens detinguem en abordar la perspectiva interseccional.

Les desigualtats a l'aula no només es donen en base del gènere tal com ja hem mencionat, sinó que existeixen múltiples desigualtats (origen cultural, religió, la classe social, capacitats intel·lectuals, corporalitat) presents a les nostres societats que es fan visibles als centres escolars i espais educatius no formals. Abordar les desigualtats des de la perspectiva interseccional pot ajudar els equips docents a mirar l'educació i el contingut docent des de la mirada contextual tenint en compte les diferents especificitats del seu alumnat.

Què és la interseccionalitat?

La interseccionalitat és un marc metodològic que ens ajuda a reconèixer les desigualtats sistèmiques que es deriven de diferents factors socials com l'origen cultural, la classe social, l'orientació sexual, la identitat de gènere, entre d'altres.

El terme sorgeix a finals dels anys 80 des dels moviments socials antiracistes i feministes per posar de manifest les relacions de poder i desigualtat de les experiències de les dones negres, a partir de les interaccions dels eixos raça i gènere. Es posava de manifest que el feminisme blanc no tenia en compte la realitat i context de les dones negres. L'autora Kimberle W.Crenshaw fou la primera a teoritzar el terme el 1989(1), que exposava la necessitat de veure com les diferents desigualtats interactuen de forma diversa depenent del context.

Paralelament, la sociòloga afroamericana Patricia Hill Collins conceptualiza al 1990 el terme "matriu de dominació"(2) per fer referència a l'organització total del poder en una societat, on aquesta interseccionalitat interactua amb un marc generalitzat de dominació. Aquesta matriu està formada per eixos d'opressió i de privilegi que operen a nivell estructural, col·lectiu i individual.

---

(1)Crenshaw, K.(1989). *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics*. Disponible a:
<https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1052&context=uclf>

(2)Collins, P. (1990): *Black Feminist Thought. Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment*, Routledge, Londres.

Aquest paradigma ens ajuda a posar-nos les ulleres per veure les múltiples discriminacions que poden interactuar en les relacions entre persones i grups.

Davant d'aquesta realitat, els projectes educatius han de tenir en compte totes aquestes dimensions per poder donar resposta a les diverses realitats de forma conjunta.

Per què és important la mirada interseccional a les aules?

Treballar amb perspectiva interseccional, ens ajudarà com a docents a anar més enllà de les desigualtats que són conseqüència del gènere i entendre les relacions de desigualtat i de poder que es donen en la societat i es reproduïxen a les aules. Desenvolupar en nosaltres mateixes la perspectiva interseccional és comprendre que les persones i els grups travessem simultàniament diversos sistemes d'opressió social (racisme, classisme, heterocentrisme, etc.) i que operen i ens categoritzen. Un dels eixos d'opressió per exemple, seria l'adultisme: la creença que les persones adultes som superiors a les no-adultes i que això ens atorga, per exemple, el dret a faltar-les el respecte, de tractar-les com a possessions, de promoure accions locals o globals que no dialoguin amb els seus sentiments i idees, etc.

L'escola ocupa un rol en la socialització i l'educació dels infants i joves. Per això, des d'aquest espai, l'equip docent té el repte de transformar les possibles estructures de discriminació que es doni a les aules i treballar per aconseguir espais més segurs.

Pensar des d'una mirada interseccional a l'aula ens permet observar els infants i adolescents i les seves històries de vida per identificar com les diferents dimensions provoquen unes realitats de vida concretes. Aplicar elements des de la mirada interseccional és un exercici complex que no té un únic camí. La reflexió i el debat conjunt és essencial per treballar les relacions de poder que poden existir dins de l'aula, deconstruir els nostres estereotips, treballar els nostres privilegis per visualitzar realitats que han estat més invisibilitats i posar de manifest dinàmiques que reproduïxen desigualtats o discriminacions d'aquells grups més vulnerables.

Però per transformar dinàmiques de discriminació i desigualtat que estan tan arrelades a la nostra societat, cal que l'educació amb mirada interseccional es plantegi com a projecte de centre i no quedi únicament aïllat en un taller o assignatura. Incorporar-la al currículum, a la formació dels docents, als llibres de text, materials didàctics, metodologia docent.

L'ODS 4 parla de "garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat". Concretament la fita 4.5 parla de: "Per al 2030, eliminar les disparitats de gènere en l'educació i garantir l'accés en condicions d'igualtat de les persones vulnerables, incloses les persones amb discapacitat, els pobles indígenes i els infants en situacions de vulnerabilitat, a tots els nivells de l'ensenyament i la formació professional". Per això, treballar des de la perspectiva interseccional és clarament treballar en pro de l'ODS 4.

Preguntes per a la reflexió...

Podries identificar quins eixos d'opressió i de privilegi es donen en el teu dia a dia?, han canviat al llarg de la teva vida?, o potser si has anat a viure o has viatjat algun país estranger?

Quins privilegis identifiquis qui et fixes en la teva classe social, gènere, nivell educatiu, edat o raça?

La mirada interseccional a les aules...

A continuació es presenten algunes idees per la reflexió individual/grupal per a abordar com estem treballant aquesta mirada interseccional a l'aula i que podem millorar.

- Sobre la participació:

Quines són les veus escoltades a l'aula? A quines veus els hi posem més atenció en els debats? Què succeeix amb les veus més tímides o que no s'expressen? Estem possibilitant com a docents altres formes de comunicació que no sigui només l'oral? quines poden ser altres formes de protagonisme perquè tothom que vulgui expressar-se pugui fer-ho?

Seria important incorporar diferents maneres d'entendre la participació, per a reflectir la diversitat existent a les aules. Debat sobre com s'ha construït la idea de la participació, què és i com la defineix. Pot ser a través de la paraula, música, teatre, bústia de preguntes, expressió artística, etc.

- Sobre les característiques de grup:

Quines són les característiques del grup que donem per determinades? Com de divers és el nostre grup? Estem donant per fetes determinades característiques del grup com per exemple la religió, orientació del desig sexual, identitat de gènere?

Incorporar dinàmiques específiques per reflexionar i debatre al voltant dels sistemes que generen opressió i com afecta la participació en el grup classe, equip de delegades i centre escolar.

- Sobre la cohesió de grup:

Disposem d'algun espai perquè els infants o joves puguin expressar emocions i sentiments? Treballem amb rondes emocionals per fomentar l'empatia i el reconeixement a tota la diversitat?

Incorporar dinàmiques emocionals i vivencials ajuda a connectar emocionalment i de manera més profunda entre les membres el grup, fomenta l'empatia. Necessitat de conèixer la realitat d'altre, coses que es donen per suposat (ex. que es pot fer i que no durant el Ramadà, processos migratoris, orientació sexual, diversitat física), a les aules no es coneixen la realitat d'altra gent i el professorat, sovint tampoc.

- Sobre l'equip docent:

Quines experiències o històries de vida diverses no estem tan habituades a abordar? Com està conformat el nostre equip docent? Quines realitats diverses existeixen? És representatiu de la diversitat del centre o aula?

En relació amb els imaginaris, ens podem preguntar quines idees o prejudicis ens venen al cap quan interaccionem amb l'alumnat (relacionats amb el gènere, la classe social, el color de pell, etc.). O observar si pressuposem les seves necessitats en funció de com llegim les expressions de gènere, culturals, etc.

EXERCICI PRÀCTIC 2: DINÀMICA DELS PASSOS

Recursos d'ampliació...

- Camins. Una mirada crítica a l'educació des d'una perspectiva intercultural i de gènere: és una guia que s'adreça al professorat (principalment de secundària) que aborda una aproximació a la intersecció entre 3 eixos de desigualtat: gènere, diversitat cultural i religió i la relació alumnat/professor. Recull exercicis de reflexió i autodiagnòs molt interessant.
- Programa d'Escoles per la Igualtat i la Diversitat: que impulsa el Consorci d'Educació de Barcelona. El programa té per objectiu prevenir la violència i la discriminació a l'aula des de la perspectiva de les diversitats afectiva, sexual, de gènere, funcional, d'origen i cultural. Disposa de recursos i activitats obertes.

- Què és la interseccionalitat? Contingut audiovisual que ens apropa de manera senzilla a entendre el que és la interseccionalitat, de Transit Projectes.
- El podcast Zones F: de Lo Relacional, ens parla de les dificultats de fer prevenció tenint en compte els diferents eixos d'opressió.
- Relief maps: Els Relief Maps, o mapes de relleus són una eina metodològica pensada per estudiar i reflexionar sobre les desigualtats socials amb una perspectiva interseccional i relacionant tres dimensions: la social (posicions o identitats de gènere, classe social, etnicitat, edat, etc.), la geogràfica (llocs de la vida quotidiana) i la psicològica (efectes sobre les emocions)
- Igualtats Connectades: els recursos d'aquest projecte poden ajudar a aplicar la perspectiva interseccional en les polítiques educatives, en el treball als centres educatius o en el disseny i la implementació d'intervencions.

Bibliografia

ASAMBLEA GENERAL DE NACIONS UNIDES (2000). *Resolució aprobada por la Asamblea General.55/2. Declaración del Milenio.* Disponible a: <https://www.un.org/spanish/milenio/ares552.pdf>

ASAMBLEA GENERAL DE NACIONS UNIDES. (2015). *Resolució aprobada por la Asamblea General el 25 de septiembre de 2015. Transformar nuestro mundo: la Agenda 2030 para el Desarrollo Sostenible.* Disponible a: <https://www.mdsocialesa2030.gob.es/agenda2030/documentos/aprobacion-agenda2030.pdf>

BOURNE, J. (2014). "Why Educating Girls Makes Economic Sense". Disponible a: <https://www.globalpartnership.org/blog/why-educating-girls-makes-economic-sense>

CME (2022). *MANIFIESTO – Día Mundial del Docente, 5 de octubre 2022.* Disponible a: https://cme-espana.org/wp-content/uploads/2022/10/Manifiesto_Castellano2.pdf

CME. (s.f.). Posicionamiento por la igualdad de género. Disponible a: https://cme-espana.org/wp-content/uploads/2023/03/Posicionamiento8M_Educacion-para-la-igualdad-de-genero_CME.pdf.

CONSEJO ECONÓMICO Y SOCIAL. (1999). *Aplicación del pacto internacional de derechos económicos, sociales y culturales. Observaciones generales 13 (21º período de sesiones, 1999) El derecho a la educación (artículo 13 del Pacto).* Disponible a: https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/ONU_Observaci%C3%B3n_General_13_Derecho_Educaci%C3%B3n_es.pdf

CRENSHAW, K.(1989). *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics.* Disponible a: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1052&context=uclf>

COLLINS, P. (1990): *Black Feminist Thought. Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment, Routledge, Londres.*

FUND, M. (2021). *A greener, fairer future: why leaders need to invest in climate and girls' education.* Disponible a: https://assets.ctfassets.net/0oan5gk9rgbh/OFgutQPKIFoi5lfY2iwFC/6b2fffd2c893ebdebee60f93be814299/MalalaFund_GirlsEducation_ClimateReport.pdf

FUND., M. (2020). *Girls' education and COVID-19: What past shocks can teach us about mitigating the impact of pandemics*. Disponible a: https://downloads.ctfassets.net/0oan5gk9rgbh/6TMYLYAcUpjhQpXLDgmdla/dd1c2ad08886723cbad85283d479de09/GirlsEducationandCOVID19_MalalaFund_04022020.pdf

GENERALITAT DE CATALUNYA. *Pla nacional per a la implementació de l'Agenda 2030 a Catalunya*. Disponible a: https://cads.gencat.cat/ca/Agenda_2030/pla-nacional/index.html

IBAÑEZ, M., GARCIA, E., AGUADO, E. (2022). *Mujeres en mundos de hombres: segregación ocupacional de género y mecanismos de cierre social de acceso en profesiones de dominación masculina*. Disponible a: <https://www.inmujeres.gob.es/publicacioneselectronicas/documentacion/Revistas/ANALITICAS/DEA0445.pdf>

ILO. (2019). *Young People not in employment, education or training*. Disponible a: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_735164.pdf

INEE. (2021). *MIND THE GAP: The State of Girls' Education*. Disponible a: <https://inee.org/resources/mind-gap-state-girls-education-crisis-and-conflict>

NACIONS UNIDES. (1966). *Pacto Internacional de Derechos Económicos, Sociales y Culturales*. Disponible a: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

NACIONS UNIDES. (1979). *Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer*. Disponible a: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>

NACIONS UNIDES. (1989). *Convención sobre los Derechos del Niño*. Disponible a: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

NACIONS UNIDES. (2006). *Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat i protocol facultatiu*. Disponible a: <https://www.un.org/spanish/milenio/ares552.pdf>

SAVE THE CHILDREN. *La educación de las niñas puede evitar más de 50 millones de matrimonios infantiles*. Disponible a: <https://www.savethechildren.es/notasprensa/la-educacion-de-las-ninas-puede-evitar-mas-de-50-millones-de-matrimonios-infantiles>

UNESCO. (1960). *Recommendation against Discrimination in Education*. Disponible a: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-against-discrimination-education>

UNESCO. (1990). *Declaración Mundial de Educación para todos*. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127583_spa

UNESCO. (2000). *Marco de Acción de Dakar. Educación para Todos: cumplir nuestros compromisos comunes (con los seis marcos de acción regionales)*. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121147_spa

UNESCO. (2015). *Foro Mundial sobre la Educación 2015, Incheon, República de Corea, 19-22 de mayo de 2015: programa*. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233245_spa

UNESCO, I. d. (2016). "El Mundo necesita casi 69 millones de nuevos docentes para cumplir con los objetivos de Educación de 2030". Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246124_spa

UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020*. Disponible a: <https://gem-report-2020.unesco.org/>

UNESCO. (2022). *Transformar la educación para el futuro*. Disponible a: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382765_spa

UNESCO. (2022). *Informe de seguimiento de la educación en el mundo. Informe sobre género. Profundizar en el debate sobre quienes todavía están rezagados*. Disponible a: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382498/PDF/382498spa.pdf.multi>

UNESCOCAT (2018). *Declaració d'Incheon i Marc d'Acció per a la implementació de l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4*. Disponible a: https://catesco.org/wp-content/uploads/2019/04/ED2030_DeclaraciIncheonCAT.pdf

UNICEF. (2021). *UNEVEN EXPECTATIONS: Measuring gender norms to address children's engagement in unpaid work*. Disponible a: <https://data.unicef.org/resources/uneven-expectations-measuring-gender-norms-to-address-childrens-engagement-in-unpaid-work/>